

Hjälpa varandra, rätt inställning och att göra sitt bästa.

- Vad upplever eleverna att de bedöms på i Idrott
och Hälsa?

Carl-Johan Carlsson och Oscar Norrby

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 47:2009

Utbildningsprogram 2007-2010

Seminariehandledare: Kerstin Hamrin

Handledare (Examinator för lärarprogrammet): John S. Hellström

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka vad elever i kommunala högstadieskolor uppfattar att de bedöms på i ämnet Idrott och Hälsa och orsaker till denna uppfattning. Vidare ska undersökas om utformningen av de lokala styrdokument (lokal arbetsplan och lokala betygskriterier) har påverkan på detta genom en jämförelse mellan skolorna.

- Vilka tror eleverna är de viktigaste bedömningskriterierna i ämnet Idrott och Hälsa?
- Har kön, nuvarande betyg och/eller lokala styrdokument tydlig inverkan på elevernas uppfattningar?

Metod

Vi kontaktade ett flertal skolor och undersökte möjligheterna att utföra vår studie på dessa. Vi fick okej från fyra av skolorna och på dessa genomförde vi en enkätundersökning som föregicks av ett deltagarbrev till eleverna. I brevet stod vad undersökningen gick ut på samt hur de skulle göra om de inte ville delta i undersökningen och även att allt är konfidentiellt. Utifrån enkäterna räknade vi i SPSS ut vilka faktorer som påverkade elevernas uppfattning samt eventuella confounders. Utöver detta gjorde vi även en förenklad innehållsanalys på skolornas lokala styrdokument.

Resultat

De två viktigaste bedömningskriterierna tror eleverna är främst en god social inställning och samarbetsvilja, och att ha en god fysik och att kunna prestera bra under lektioner såväl som på fritiden. Vår undersökning visar att elevernas kön inte påverkar uppfattningen om vad de tror sig bedömas på i Idrott och Hälsa. Det nuvarande betyget samt vilken skola de går på kunde uteslutas som en confounder genom en flerstegsuträkning i statistik programmet SPSS, kallad multipel regression.

Slutsats

Slutsatsen av studien blir att eleverna tror att de bedöms främst på deras inställning, att de klarar att hjälpa varandra, att de är snälla och trevliga och positiva i sin inställning. Det bedömningskriterium de tror kommer strax efter den sociala biten är att de utför fysisk träning och att de presterar bra i dessa moment. Vi kan inte se en direkt koppling till de olika arbetsplanerna i deras uppfattningar men vi ser en stor skillnad mellan elevernas inställning mellan de olika skolorna.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Introduktion.....	1
1.2 Forskningsläge	3
1.2.1 Jörgen Tholin.....	3
1.2.2 Karin Redelius.....	4
1.2.3 NU -03.....	5
1.2.4 ”Jag känner inte för att bli en... kille” (K-I-S Projektet).....	7
1.2.5 Students’ Perception of Teacher Behaviors as Motivating and Demotivating Factors in College Classes.....	8
1.2.6 Jämställda villkor i idrott och hälsa med fokus på flickors och pojkars måluppfyllelse	9
1.2.7 Sammanfattning av forskningsläget.....	11
1.3 Syfte och frågeställningar.....	12
2. Metod	12
2.1 Val av metod	12
2.2 Avgränsningar	13
2.3 Urval.....	14
2.4 Genomförande.....	15
2.5 Etiska överväganden	17
2.6 Validitet och Reliabilitet	17
3. Resultat.....	19
3.1 Arbetsplaner	19
3.1.1 Språk.....	19
3.1.1.1 Skola 1.....	19
3.1.1.2 Skola 2.....	20
3.1.1.4 Skola 4.....	20
3.1.2 Finns betygskriterier?.....	20
3.1.2.1 Skola 1.....	20
3.1.2.2 Skola 2.....	20
3.1.2.3 Skola 3.....	21
3.1.2.4 Skola 4.....	21
3.1.3 Uppdatering.....	21
3.1.3.1 Skola 1.....	21
3.1.3.2 Skola 2.....	21

3.1.3.3 Skola 3	21
3.1.3.4 Skola 4	21
3.1.4 Koppling central – lokal	21
3.1.4.1 Skola 1	21
3.1.4.2 Skola 2	22
3.1.4.3 Skola 3	22
3.1.4.4 Skola 4	22
3.1.5 Design	22
3.1.5.1 Skola 1	22
3.1.5.2 Skola 2	22
3.1.5.3 Skola 3	23
3.1.5.4 Skola 4	23
3.1.6 Ämnen	23
3.1.6.1 Skola 1	23
3.1.6.2 Skola 2	23
3.1.6.3 Skola 3	24
3.1.6.4 Skola 4	24
3.2 Jämförelse	24
3.2.1 Vilka tror eleverna är de viktigaste bedömningskriterierna i ämnet Idrott och Hälsa?	24
3.2.2 Skolor	24
3.2.3 Kön	26
3.2.4 Betyg	26
3.2.5 Resultat av Multipel regression	28
3.3 Övriga enkätfrågor	28
4. Diskussion	33
4.1 Arbetsplanerna	33
4.2 Frågeställningarna ställda mot arbetsplanernas utvärdering	35
4.3 Syftets uppfyllelse	38
4.4 Självkritik	39
Käll- och litteraturförteckning	41
Tryckta källor	41
Elektroniska källor	42

Figurförteckning

Fig. 1 sid. 16

Fig. 2 sid. 25

Fig. 3 sid. 26

Fig. 4 sid. 27

Fig. 5 sid. 29

Fig. 6 sid. 29

Fig. 7 sid. 30

Fig. 8 sid. 30

Fig. 9 sid. 31

Fig. 10 sid. 31

Fig. 11 sid. 32

Fig. 12 sid. 32

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Deltagarbrev

Bilaga 3 Frågeformulär

Bilaga 4 Bedömning av arbetsplaner

Bilaga 5 Svarsgrupperingar

1 Inledning

1.1 Introduktion

Vad ska egentligen eleverna vara bra på eller visa upp för att få ett högt betyg i Idrott och Hälsa? Vad tittar läraren mest på, räcker det med att t e x vara en bra fotbollsspelare för att kunna säkra ett högt betyg eller krävs det andra kvaliteter och kunskaper? Är det, till skillnad från andra ämnen, omöjligt att få ett bra betyg i Idrott och Hälsa om man inte utövar någon form av sport utanför skoltid? I hur stor grad är eleven medveten om vad kursplanen egentligen kräver?

Detta är typer av frågor vi stött på under våra år inom skolan. Först som elever där vi själva ställde oss frågor av det här slaget, sedermera som lärarstudenter där vi sett och hört dagens skolungdom fundera över samma problem. Erfarenheterna efter samtal med handledare och andra idrottslärare under våra tidigare VFU perioder säger oss att Idrott och Hälsa mer och mer framkommer som det mest svårbedömda ämnet i den moderna skolan, för såväl lärare som elever. De nya tolkningsbara kursplanerna har i vår mening gjort de mer praktiska ämnena till de mest utsatta vad det gäller tveksamma bedömningskategorier och arbetet med betygssättning. Följande citat ur Nationella Utvärderingen 2003 stödjer dessa tankar:

”Utvärderingens resultat, att närmare 30 procent av eleverna uppger att de inte alls samtalar med läraren om hur det går för dem i de praktisktestetiskt inriktade ämnena och att det i dessa ämnen brister i förtydligandet av kursplanernas innehåll för eleverna, pekar på en kommunikationsproblematik vad gäller bedömning som kan få konsekvenser för rättssäkerheten.”¹

En studie av detta problemområde skulle ge en fingervisning om hur eleverna egentligen uppfattar det läraren försöker förmedla, samt vad som kan påverka dessa uppfattningar.

Något vi anser måste ses som ett relevant fält att ge sig in i.

Tankar från skoltiden påminner oss båda om ovissheten om vad vi egentligen bedömdes

¹Nationella utvärderingen av grundskolan 2003, (Skolverkets publikationer, Stockholm, 2003) s.120

på, det fanns många olika idéer hos klasskamrater och hos läraren fick vi sällan några klara svar. Diskussionen om varför en viss elev fick ett högre betyg än en annan var vanligt förekommande och när väl läraren krävdes på något slags svar var det sällan av den arten att vi som elever kunde ta det till oss. Sådär med lite perspektiv till vår egen skolgång blir det väldigt uppenbart hur lätt det kan uppstå en klyfta mellan vad läraren tänker att denne förmedlar och vad som egentligen uppfattas av eleverna. Den icke verbala kommunikationen står för majoriteten av det budskap en person förmedlar. Med icke verbal kommunikation menas allting som inte är rena ord, ex. kroppsspråk, intonation, ilädsel, färger och beröring.² Så i själva verket kan det i en klass med 25 elever finnas 25 olika uppfattningar om vad som egentligen krävs för ett bra betyg i Idrott och Hälsa. Det är givetvis svårt för en idrottlärare att lyckas förmedla en helhetsbild för en klass då fraser, ord och kroppsspråk lätt kan påverka elevers uppfattning av vad de bedöms på.

Jörgen Tholin skriver i sin artikel "Vilken kunskap räknas" om hur eleverna upplever kunskap och vad som egentligen räknas i skolans värld. Han beskriver ett par egna exempel från sin egen skolgång. Första exemplet är hur han får alla rätt på ett prov i hemkunskap där han beskriver hur han ska steka strömming och får högsta betyg utan att ens kunna steka den i verkliga livet, medan en tjej i samma klass som var duktig i köket knappt fick godkänt på det skriftliga provet. Det andra exemplet är från hans högskoletid. Han studerade danska vid Göteborgs Universitet och på en tenta fick han en fråga om skillnaden mellan en filosofys syn på Köpenhamn och turistbilden Wonderful Copenhagen. Trots att han inte läst om den filosofen till tentan kunde han bluffa sig igenom frågan genom att beskriva en mörk bild av staden som turistväsendet inte vill ta upp.³ Dessa exempel visar upp en bild av skolan där teoretiskt kunnande och skriftlig redovisning värderas högre än de tysta kunskaper som inte kan sättas på pränt, t.ex. att stå på händer, måla en tavla eller något så simpelt som att steka en strömming.

Skolverket säger "att närvaro, flit, ambition, läsläsning, lektionsarbete m.m. inte i sig skall vara grund för betygsättning, såvida de inte är en direkt förutsättning för att nå målen."⁴

² Jens Allwood, "Ickeverbala kommunikation – en översikt", s. 2.

³ Tholin, *Vilken kunskap räknas?* s. 1

⁴ Skolverket. (2001). *Bedömning och betygsättning. del 2: frågor och svar.* s. 33.

Vad ska en lärare bedöma och är det konstigt att eleverna kan få fel uppfattning om vad de bedöms på, när det är oklart även för lärarna i vissa avseenden? I Riksrevisionens rapport ”Betyg med lika värde? – en granskning av statens insatser” skriver författarna: *”Skolverkets allmänna råd och kommentarmaterial beskriver inte särskilt utförligt hur betygssystemet ska förstås och tillämpas.”*⁵

1.2 Forskningsläge

1.2.1 Jörgen Tholin

En av de avhandlingar vi har använt oss av i vårt arbete är Jörgen Tholins ”Att kunna klara sig i ökänd natur”. Det är en doktorsavhandling där han gjort en studie av betyg och betygskriterier i grundskolans år 8. Den del av avhandlingen som är intressant för oss börjar från kapitel sex som avhandlar de lokala arbetsplanerna och betygskriterierna från ett stort antal skolor.

Hans studie är gjord genom att samla in lokala arbetsplaner och betygskriterier från närmare hundra skolor 1996 och en gång till från samma skolor 2005. Hans undersökning visar att ett flertal av dessa skolor har brister i sina lokala arbetsplaner och betygskriterier eller i vissa fall helt saknar dessa för vissa ämnen.⁶ Det förekommer även att skolor gör ändringar i de centralt styrda kriterierna som de publicerar i sina lokala betygskriterier, så som att bl.a. närvaro räknas bland obligatoriska kriterier i Idrott och Hälsa.⁷ Detta är intressant för oss i bedömningen av de lokala arbetsplaner och kursplaner vi, under arbetets gång, kommer att samla in från de skolor vi ska undersöka.

Vidare skriver han att de lokala betygskriterierna och arbetsplanerna som berör ämnet Idrott och Hälsa är det ämne i undersökningen som har minst tendens att följa de språkliga skildringarna från de centrala styrdokumentet.⁸ Detta verkar han dock inte se som något

⁵ RiR 2004:11, s.31

⁶Jörgen Tholin, *”Att kunna klara sig i ökänd natur –En studie av betyg och betygskriterier”* upplaga 1, (Borås, Responstryck Borås), s.119

⁷ ibid s.122

⁸ ibid s. 128

negativt då det i stor utsträckning rör sig om att det används ett språk som är närmare talspråket, vilket skulle göra det lättare för eleverna att förstå kriterierna inom detta ämne. Han anser även att det verkar som om de idrottslärare som varit delaktiga i utformningen av de lokala dokumenten varit måna om att eleverna ska förstå kriterierna för de olika betygsstegen.⁹ Det finns dock en nackdel med detta och det är enligt Tholin att en del av betygskriterierna inte finns med i dokumenten utan att de går igenom under pågående lektion inom det aktuella området, och därför ger dokumenten ingen egentlig ledning.¹⁰ En intressant punkt i skolverkets instruktioner till de svenska skolorna är att de inte får göra ändringar eller tillägg till de centrala betygskriterierna för gällande ämnen. Genom hela kapitel sex; ”DE LOKALA KRITERIERNA– GRANSKNING OCH ANALYS” finns många skolor som har gjort sådana ändringar. Tholin skriver även om språkbruket som en metod att fjärma sig från elever och föräldrar genom att göra dokumenten svårbegripliga för dem. Ett mer lättbegripligt språk kan ge föräldrar och elever en djupare insikt i bedömning och kriterier för ämnet. Begripligheten i de lokala arbetsplanerna och betygskriterierna är en av de saker vi ska ta med i bedömningen av de lokala styrdokumenterna i vår uppsats. Språket kan även ställas mot elevernas förståelse utav vad de bedöms på.

1.2.2 Karin Redelius

I sin artikel ”MVG i idrott och hälsa – vad krävs då? Elevers syn på lärares bedömningspraktik” söker Karin Redelius att belysa just vad idrottslärarna egentligen grundar sin bedömning av eleverna på. En studie som genomförts i samband med uppföljningsstudien av det stora forskningsprojektet Skola – Idrott – Hälsa. Studien grundade sig på ett frågeformulär där elever i årskurs 9 fick svara på ett antal frågor angående ämnet. Frågan i fokus var emellertid den öppna fråga där eleverna fick fylla i 5 kriterier till vad de trodde sig bli bedömda på, med andra ord vad de behövde vara bra på för att få höga betyg. Frågan besvarades av 367 elever vilket i sin tur gav 1002 utsagor om vad som krävs för ett bra betyg i Idrott och Hälsa.¹¹ Detta är en undersökning med stark koppling till vårt eget forskningsområde och kan därför fungera i mångt och mycket som grund för våra tankar i

⁹ ibid s. 128

¹⁰ ibid s.129

¹¹ Karin Redelius, ”MVG i idrott och hälsa – vad krävs då? Elevers syn på lärares bedömningspraktik”, Svensk idrottsforskning, 4 (2008) s. 1 - 4

arbetet. Tillsammans med föregående avhandling där Tholin undersökt de lokala arbetsplanernas utformning och innehåll över tid ger detta oss en överblick av vad som gjorts och hur vi ska gå till väga.

Intressant är att många elever enligt undersökningen ser attityden som en viktig del inom idrottsämnet, något som säkerligen kan stämma överens med verkligheten i viss utsträckning men som inte går i linje med den nationella kursplanen. Att betygsätta inställning och attityd känns knappast aktuellt i andra mer teoretiska ämnen och därför väcks frågan huruvida idrottslärare lyckas förmedla rätt saker i sin undervisning, åter till liv. I själva verket är det få av de aspekter som ligger i fokus i kursplanen som syns i elevernas svar. Enligt elevernas svar verkar läraren starkt framhålla saker som att vara ombytt och att delta, något som skolverket tydligt framhåller att det inte ska vara ett betyggrundande kriterium. Det kan vara en förutsättning, men aldrig ett mål i sig. Vidare är social kompetens och inställning två återkommande svar vilka eleverna verkar ha uppfattat som värdefulla för ett gott betyg. Även det något som kan vara svårt att bortse från som lärare men som inte skall ha en central roll i betygssättningen.

”...närvaro, flit, ambition, läsläsning, lektionsarbete m.m. inte i sig ska vara grund för betygssättningen, såvida de inte är en direkt förutsättning för att målen ska kunna nås...”¹²

Av denna undersökning framkommer bl.a. att det finns frågetecken bland betygskriterierna i Idrott och Hälsa på så vis att eleverna uppfattar ”fel” saker som viktiga. Något som inte ska kunna hända i den moderna skolan. Frågan är vad som kan påverka direkt läraren och indirekt eleven till dessa skiftande meningar, det är just det området vi själva intresserar oss av.

1.2.3 NU -03

Nationella utvärderingen 2003 är en undersökning genomförd på uppdrag från skolverket. Undersökningens syfte är att klarlägga hur skolundervisningen ser ut i realiteten, d v s huruvida styrdokumentet följs och Lpo94s mål uppnås. Undersökningen är gjord över hela landet, innefattar samtliga ämnen och berör viktiga områden så som bedömning och betygssättning och den nya läroplanens måluppfyllelse. En liknande undersökning gjordes även 1992, detta gör det går att se vilka förändringar som skett efter bytet till den nya

¹² *Författningskommentarer för likvärdig bedömning och betygssättning*, (Skolverkets publikationer, Stockholm, 2009) s. 3

läroplanen. Undersökningen är gjord mot årskurs fem och nio med fokus mot den senare, relevant eftersom det är just årskurs nio vi själva riktar oss till. I årskurs nio har 6778 elever och 1688 lärare på 120 skolor landet runt deltagit, ämnesprov, enkätundersökningar och process studier var de valda tillvägagångssätten.

Det är en omfattande undersökning där undervisningsväsendet i stort hamnar under lupp, för denna studie blir dock endast Idrott och Hälsa delen intressant. Framförallt visar undersökningen på att många elevers uppfattning och bild av Idrott och Hälsa inte stämmer överens med den ursprungliga tanken av ämnets upplägg. Det framkommer att just bedömningsnivån för ämnet är väldigt varierande på så vis att elever som inte presterat i de betygsgrundande delarna, så som simning eller orientering, ändå kan få något av de högre betygen. Istället för att de betygsgrundande delarna ses som väsentliga har istället saker som att ”delta på lektionen” och ”vara ombytt” framkommit som något eleverna upplever som väsentligt.¹³ Detta är givetvis en viktig förutsättning för undervisningens genomförande men har fått en allt för central roll när eleverna ser det som betygsgrundande. En intressant aspekt av detta blir att många elever inte heller upplever att deras betyg motsvarar deras upplevda insatser på lektionerna. I vår studie undersöker vi just huruvida elevernas betyg motsvarar deras kunskaper i bedömningskriterierna.

Just likvärdigheten är något som mer och mer framkommer som ett problem för de nya tolkningsbara kursplanerna, inom idrotten blir det till extra påtagligt ihop med de oklara betygs-kriterierna. NU -03 uppmärksammar detta och framhåller just utformandet av de lokala kursplanerna som ett dilemma för läraren. De menar att en skolas traditionella ämnesbetoningar tillsammans med lärarens eventuella personliga intressen kan göra utbildningen mindre likvärdig.¹⁴ Detta stärker vad Jörgen Tholin behandlat i sin doktorsavhandling ”Att kunna klara sig i ökänd natur”.

Den här undersökningen visar att ett högt betyg inte alls innebär att en elev nödvändigtvis uppnått kriterierna i de centrala styrdokumentet, detta då de lokala arbetsplanerna och lärarnas vilja skiljer sig mellan olika skolor. Utformningen av de lokala arbetsplanerna framkommer alltså än mer som ett aktuellt dilemma.

¹³ *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*, (Skolverkets publikationer, Stockholm, 2003) s. 99

¹⁴ *Ibid* s. 120.

1.2.4 "Jag känner inte för att bli en... kille" (K-I-S Projektet)

En aspekt som vi ska undersöka i studien är om det finns någon uttalat könslig skillnad i vad eleverna tror är viktiga kvaliteter i betygssättningen. Att det faktiskt finns en stor skillnad i förutsättningar inom ämnet Idrott och Hälsa visar studien KIS (Kön – Idrott - Skola) på. I denna artikel skriver författarna bl.a. att likvärdheten mellan könen inom ämnet Idrott och Hälsa för det mesta sträcker sig till frågan om sam- eller särundervisning. Denna utveckling har de även noterat i utländska studier av motsvarande ämne. Att könsfrågan inte problematiseras inom ämnet gör att det finns starka könsmönster i undervisningen. De aktiviteter som förekommer i ämnet är starkt mansdominerade i vårt samhälle, ofta typiska mans- eller "killsporter". De aktiviteter som av samhället sedda som maskulina sporter innehåller ofta ett prestige- och tävlingsmoment, men även ett visst mått av aggressivitet.¹⁵ De slår alltså fast genom sin forskning att förutsättningarna är olika för pojkar och flickor i ämnet.

Hela denna utgångspunkt finner författarna inom queerforskningens begrepp *heteronormativitet*. Detta begrepp betyder att man antar att en person är hetrosexuell fram till dess motsatsen bevisats, och förväntas då uppföra sig på ett speciellt vis för att "passa in" i den allmänna bilden av de klassiska könsrollerna.¹⁶ Detta är alltså speciellt tydligt inom Idrott och Hälsa där det redan finns färdiga, starka roller och uppfattningar om hur killar och tjejer ska uppföra sig.

Förutsättningarna i ämnets upplägg och natur gör alltså att pojkar och flickor har olika förutsättningar i ämnet redan innan de satt sin fot i en idrottssal. Kan detta ha någon inverkan på hur de ser på ämnet? Kan det påverka vad de tror att de blir bedömda på under ämnets timmar?

¹⁵Larsson, Redelius och Fagrell. s. 4

¹⁶ ibid s. 5-6

1.2.5 Students' Perception of Teacher Behaviors as Motivating and Demotivating Factors in College Classes

Joan Gorham och Diane M. Christophel skrev en artikel till *Communication Quarterly* 1992 om hur lärares beteenden påverkar elevernas motivation att lära under lektioner.

Undersökningen är gjord i ett college i nordvästra USA och avhandlar ingen specifik kurs, tvärt om så har de vid informationsinhämtningstillfället bett studenterna svara på enkäter utifrån den senaste kursen de närvarade på under dagen. Detta ger undersökningen en vid spridning av ämnen som lärarna undervisar i och ger därmed en bild över påverkan av lärarens beteende överlag i skolan. De grundar sin undersökning på resultat från en tidigare undersökning av Christophel. Denna tidigare undersökning gav fakta om motivationens roll och påverkan i lärandet hos eleverna. De konstaterar två typer av motivation; driv som personlighetsdrag och situationsberoende motivation. De konstaterar att det är den situationsberoende motivationen som är avgörande för lärande. Det är här den nya undersökningen kommer in för att undersöka i hur stor utsträckning eleverna ser lärarens agerande och beteende som motiverande eller omotiverande faktorer.

Studien bestod av fyra öppna frågor;

” What factors do students perceive as motivators in college classes?”¹⁷

“What factors do students perceive as demotivators in college classes?”¹⁸

“RQ3 What teacher behaviors do students identify as motivators and/or demotivators in college classes?

RQ4 What teacher behaviors do students identify as primary influences on motivation and/or demotivation in college classes?”¹⁹

Vilka faktorer uppfattar studenter som motiverande under lektioner på college? Vilka faktorer uppfattar studenter som omotiverande under lektioner på collage? Vilka lärarbeteenden identifierar (ser) studenter som motiverande och eller omotiverande under lektioner på college? Vilka lärarbeteenden har mest inflytande över motivation och/eller omotivation under college lektioner enligt studenterna?

¹⁷ Gorham och Christophel s. 241

¹⁸ *ibid* s. 241

¹⁹ *ibid* s. 242

Studenternas svar visar att de anser att lärarnas beteenden spelar stor roll för studenternas motivation under klasserna. Före frågorna som ledde studenterna till att tänka på lärarens roll så var endast 19 % av svaren att läraren var en motivator. Av alla de lärarbeteenden som var listade som motivatorer i hela undersökningen var detta endast 22 %, alltså framkom 78 % efter att de frågat specifikt om läraren. Utav de negativt motiverande faktorerna var 34 % lärarnas beteende redan innan lärare var specifikt nämnda i frågan.²⁰ Utav alla de omotiverande lärarbeteenderelaterade faktorerna framkom hälften redan innan frågan behandlade lärare specifikt. Genom studiens gång fann de även ett mönster som tyder på att eleverna ser lärarens beteende som en påverkan på deras lärande mer i den negativa bemärkelsen, medan de ser det som en egen bedrift när allt går bra.²¹

Detta ger oss ett underlag vad gäller lärarens påverkan på elevernas uppfattning av ett ämne. Då denna undersökning inte är utförd på ett specifikt ämne kan den appliceras generellt på ämnen i skolan. Lärarens attityd kan påverka motivationen och lärandet hos eleven, alltså påverkar lärarens beteende hur eleven uppfattar ämnet. Det vi undersöker är just detta; hur eleverna uppfattar ämnet Idrott och Hälsa.

1.2.6 Jämställda villkor i idrott och hälsa med fokus på flickors och pojkars måluppfyllelse

I följande rapport, genomförd på uppdrag av skolverket, behandlar Håkan Larsson och Birgitta Fagrell m.fl flickor och pojkars möjligheter och villkor inom ämnet Idrott och Hälsa. Syftet är att öka kunskapen om vilken betydelse organisation och utformningen av ämnet har för pojkar och flickors resultat, men även för närvaro, aktivitet, attityder och lärande. För att besvara dessa frågor har man genomfört tre delstudier inom ämnet; en kartlägningsstudie där 233 lärare i ämnet fyllt i en enkät där deras syn på ämnet samt flickors och pojkars villkor i Idrott och Hälsa behandlas, en fördjupningsstudie där 17 lärare i ämnet intervjuats på samma grunder och en fallstudie där man observerat 32 idrottslektioner på sex olika skolor.²²

²⁰ ibid s. 249

²¹ ibid s. 248

²² Larsson och Fagrell m.fl (Stockholm, 2010) s.16-17

I kartläggningsstudien ger lärarna svar på vad de anser om sina undervisningsvillkor, sin syn på organiseringen av ämnet samt vad de anser om elevers inställning till Idrott och Hälsa. Av intresse för denna undersökning är den bild de ger av ämnets mål, bedömningssituation och de kunskaper eleverna ska visa upp. Där svarar de bl.a på frågor kring vilka kunskaper de ser som viktiga för eleverna för de olika betygsnivåerna, hur väl förtrogna lärare och elever är vid betygssystemet och vad de anser vara ämnets huvudmål.

Lärarna anser sig vara väl förtrogna med betygssystemet men medger däremot att Idrott och Hälsa är ett svårt ämne att betygssätta. De framhåller framförallt det faktum att de till skillnad från andra ämnen inte får något svart på vitt att gå tillbaka till som ett problem, istället sker bedömningen på plats under lektionen. Som motmedel för detta problem använder sig istället många lärare av kvantitativa prestationer och resultat för sin betygssättning, något författarna ser som ett möjligt skäl till varför flickor förfördelas i betygssättningen. Lärarna anser även sina elever vara väl förtrogna med betygssystemet, vad som krävs för de olika betygen och vad som är ämnets mål. För att uppnå godkänt kräver de främst hög närvaro och aktivt deltagande medan de för de högre betygen förväntar sig goda färdigheter samt särskilda kvaliteter och personlighetsdrag. De hymlar med andra ord inte om att de tar in saker som inställning och närvaro i betygssättningen men tillägger även vikten av personliga färdigheter, samarbetsförmåga och teoretiska kunskaper. Det framhålls som motsägelsefullt att lärarna värderar färdigheter, närvaro och inställning högt samtidigt som de säger sig vilja ägna mer tid åt de svaga eleverna. Dessa elever har ofta svårt att motivera sig till att närvara på lektionerna och när de väl gör så behöver de lärarens fulla stöd för att orka delta och genomföra lektionerna på önskvärt sätt.²³

Denna information om lärarnas syn på betyg och bedömning är nyttig för vår egen undersökning, detta för att kunna ställa dessa i kontrast mot elevernas åsikter och se huruvida de stämmer överens. Uppfattar eleverna att de bedöms och granskas efter vad lärarna framhåller som viktigt eller har de en helt annan bild av verkligheten?

²³ ibid s.34-55

1.2.7 Sammanfattning av forskningsläget

Den tidigare forskningen visar alltså att de klassiska könsmönstren är starka inom ämnet Idrott och Hälsa och att de snarare fastslås än luckras upp i undervisningen. Att killar och tjejer har så olika förutsättningar och roller inom ämnet tror vi kan göra att deras uppfattning av vad de bedöms på varierar mellan könen. Karin Redelius skriver i sin artikel ”MVG i idrott och hälsa – vad krävs då? Elevers syn på lärares bedömningspraktik” just om vad eleverna tror sig bedömas på i ämnet Idrott och Hälsa. Detta är precis vad vår studie kommer att se på, men vi vill även se om det finns bakomliggande orsaker till varför de tror som de gör.

I Nationella Utvärderingen 2003 tas just problematiken kring betygssättning och bedömning upp. Lärarna tolkar kursplanerna och betygskriterierna väldigt fritt, eftersom dessa är så otydliga, vilket gör att likvärdigheten inom ämnet kan ifrågasättas. Dessa varierande tolkningar kan gå ut över elevernas uppfattning av vad de bedöms på inom Idrott och Hälsa då de i stor utsträckning tar till sig lärarens direkta och indirekt kommunikation. Jörgen Tholin tar upp just dilemmat kring de otydliga arbetsplanerna i skolorna. Kopplingen mellan de centrala och lokala styrdokumenterna är inte alltid så påtaglig som den borde. Han pekar på flera vanligt förekommande brister i de lokala styrdokumenterna. Flera av dessa punkter använder vi oss av för att utvärdera de lokala arbetsplanerna på de skolor som deltagit i vår undersökning.

”Students’ Perception of Teacher Behaviors as Motivating and Demotivating Factors in College Classes” och ”Jämställda villkor i idrott och hälsa med fokus på flickors och pojkars måluppfyllelse” tar båda upp elevernas lärande men ur olika aspekter. Den första avser att undersöka elevernas motivation till lärande, och hur stor del lärarens beteende har i detta, medan Larsson, Fagrell m.fl. tar upp lärares syn på samma lärande process. De för ett mer betygsorienterat resonemang kring det men i grunden handlar båda om vad lärare ska göra och hur de ska bete sig för att skapa en positiv lärsituation för eleverna. Både K-I-S projektet och ”Jämställda villkor i idrott och hälsa med fokus på flickors och pojkars måluppfyllelse” visar på skillnader i förutsättningarna mellan könen.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka vad elever i kommunala högstadieskolor uppfattar att de bedöms på i ämnet Idrott och Hälsa och orsaker till denna uppfattning. Vidare ska undersökas om utformningen av de lokala styrdokumenterna (lokal arbetsplan och lokala betygskriterier) har påverkan på detta genom en jämförelse mellan skolorna.

- Vilka tror eleverna är de viktigaste bedömningskriterierna i ämnet Idrott och Hälsa?
- Har kön, nuvarande betyg och/eller lokala styrdokument tydlig inverkan på elevernas uppfattningar?

2. Metod

2.1 Val av metod

Det intressanta för denna studie är vad elever upplever som viktiga kvaliteter för att uppnå högt betyg i ämnet Idrott och Hälsa. I den tidigare forskningen K-I-S behandlas denna typ av fråga med en enkätundersökning vilket indikerar att det torde vara ett gångbart tillvägagångssätt även för denna studie. I likhet med K-I-S studien så är även denna studie inriktad mot en större grupp elever, inte bara en eller ett fåtal individers uppfattning, undersökningen blir därför kvantitativ. Valet att använda en enkät för studien var alltså för att få en allmän överblick över elevernas åsikter. För att få ett så stort och brett svarsregister som möjligt framstår enkäten som det naturliga valet då en intervjustudie inte ger samma förutsättningar för mängd och bredd bland svaren.

De aspekter som vi ska undersöka om de har påverkan på uppfattningen är tidigare betyg, kön och utformningen av de lokala styrdokumenterna (lokal arbetsplan och lokala betygskriterier). För bedömning av de lokala arbetsplanerna kommer vi att utföra en förenklad innehållsanalys

med utgångspunkt i Jörgen Tholins doktorsavhandling om lokala arbetsplaner.²⁴ Dessa ställs mot varandra för att visa om skillnader i dessa har påverkan på elevernas uppfattning.

2.2 Avgränsningar

I denna studie avses att undersöka vad elever tror sig bedömas på i ämnet Idrott och Hälsa. Av intresse är även att se vad som kan påverka eventuella skillnader mellan olika elever om tydliga sådana framkommer. En elevs åsikt kan påverkas av en mängd faktorer, därför har vi valt att se på effekten av tre lättåtkomliga fakta varav två inte är direkt påverkbara av eleverna själva. Med lättåtkomliga menas här fakta som finns i en mätbar form, därav försvinner svårämätta faktorer som t.ex. skillnader i skolornas fysiska och psykiska klimat, lärarnas attityd i sin undervisning samt hur läraren använder sig av och åskådliggör de centrala och lokala styrdokumenterna som finns. De tre saker som ska undersökas för eventuell påverkan är tidigare betyg, kön samt utformningen av de lokala arbetsplanerna i skolorna där undersökningen utförs. Utav dessa tre är de sista två faktorerna inte direkt påverkbara av eleverna själva utan är yttre omständigheter. Skälet till denna avgränsning var främst för att undersöka effekten av hur de lokala arbetsplanerna är utformade, men att samtidigt ge en mer rättvis bild av verkligheten där många fler aspekter påverkar en elevs uppfattning. Bland dessa aspekter finns deras genusroll som de växt upp i, och deras tidigare studieresultat som kan komma att färga deras syn på ämnet. Då väldigt många faktorer påverkar eleverna har vi valt två faktorer som är mätbara och otvivelaktigt kan besvaras av eleverna.

²⁴ Jörgen Tholin, *Att kunna klara sig i okänd natur –En studie av betyg och betygskriterier* upplaga 1, (Borås, Responstryck Borås), s. 36 - 49

2.3 Urval

I studien har vi vänt oss till fyra skolor i stockholmsområdet. De krav som skall uppnås är att det ska vara en högstadieskola där eleverna fortfarande inbegrips av den allmänna skolplikten, vilket gör att de alltså måste delta i undervisningen i Idrott och Hälsa. Detta val är även gjort eftersom eleverna i högstadiet börjar utveckla mer eget tänkande, något vi tror kan göra dem bättre på att reflektera kring de frågor och det ämne som är av intresse för studien. De skolor som har använts i undersökningen är utvalda efter en bekvämlighetsvalsprincip²⁵. Det är skolor som vi själva har besökt på VFU eller har någon koppling till privat som har deltagit i studien. Alla fyra skolorna är dessutom kommunala, något vi strävat efter för att öka likvärdigheten skolorna emellan. Dessa skolor ligger dessutom geografiskt åtskilda i Stockholmsområdet där två ligger i de nordvästra delarna, en mer centralt och den fjärde i de sydöstra delarna. Samtliga skolor ligger i områden med liknande socioekonomiska förutsättningar.

Kriterierna i urvalet var alltså att eleverna skulle vara deltagande i undervisningen varför vi valde att undersöka elever på grundskolan där det är allmän skolplikt. Det andra kriteriet var att eleverna skulle vara tillräckligt gamla för att kritiskt reflektera kring sin egen och lärarens roll i undervisningen, därav årskurs nio. Det är även först i årskurs nio som det förekommer uppnåendekrav på eleverna i kombination med att de ska bli betygsatta vilket är en förutsättning för undersökningen. Skolans storlek spelar roll i hur elevfördelningen ser ut i en klass. I en större skola kan en klass ses som representativ för åldersgruppen, medan det i en liten skola kan skilja sig starkt mellan de få klasser som finns. I samförstånd med vår handledare sattes därför en gräns på minst 700 elever på skolan för deltagande i studien.

²⁵ Bekvämlighetsprincip är ett urval baserat på tillgång och tidigare kännedom.

2.4 Genomförande

Valet av skolor skedde först rent slumpartat bland de skolor som passade våra kriterier. Vi sökte kontakt med ett tiotal skolor i stockholmsområdet, men efter avslag eller brist på svar från samtliga rektorer på de skolor vi sökte ändrade vi oss till att kontakta för oss kända skolor som föll in i kriterierna. På dessa skolor presenterade vi oss själva och idén bakom undersökningen först för rektorerna och senare för de idrottslärare vi blev hänvisade till från dessa. Tillsammans med respektive idrottslärare bestämdes sedan datum då vi skulle komma till skolorna och genomföra enkätundersökningen. Parallellt med att vi sökte kontakt med skolor som var villiga att delta i undersökningen påbörjades även arbete med den enkät vi skulle ta med oss ut till eleverna (se bilaga 3). Enkäten utformades med K-I-S undersökningen som förebild genom att använda liknande upplägg och svarsalternativ. Den första versionen reviderades efter förslag från handledare, därefter genomfördes en pilotstudie på Gymnastik och Idrottshögskolan i Stockholm där tio lärarstudenter deltog. Efter att dessa fick komma med nya synpunkter och förslag genomfördes ytterligare revideringar vilket gav den slutgiltiga versionen.

Frågeställningen huruvida de lokala styrdokumenterna påverkar elevernas uppfattning av vad de tror sig bedömas på bearbetades genom att samla in lokala arbetsplaner och lokala betygskriterier från skolorna. Dessa analyserades utifrån en del viktiga punkter (se bilaga 4) som tas upp i doktorsavhandlingen ”Att kunna klara sig i ökänd natur” av Jörgen Tholin.²⁶

På varje skola strävade vi efter att få in mellan 40 och 50 svarsenkäter från eleverna. På skola 1 fick vi tillgång till två klasser i årskurs nio och fick sammanlagt in 49 svarsenkäter. Även på skola två fick vi tillgång till två klasser i årskurs nio och på denna skola fick vi in 54 svar från eleverna. På skola 3 fick vi använda oss av två klasser men på grund av sjukdom var det väldigt få svarande elever. Detta kompletterades senare genom att göra ett återbesök i ännu en klass från denna skola så att vi slutligen fick ihop 46 svarande deltagare i undersökningen. Skola 4 hade ett annorlunda upplägg i klassammansättning och har valt att ha ca 16-17 elever i varje klass. I ett av deras arbetslag ingick fyra sådana klasser i årskurs nio, alla dessa klasser

²⁶ Jörgen Tholin, ”Att kunna klara sig i ökänd natur –En studie av betyg och betygskriterier” upplaga 1, (Borås, Responstryck Borås)

deltog i undersökningen. Från dessa fyra mindre klasser fick vi ut 55 svarsenkäter. Övergripande för alla skolor var att de bortfall som förekom skedde på grund av utebliven närvaro från elever.

Svarsenkäterna fördes sedan in i ett Excel dokument för att kunna räkna ut statistiken från denna enkät i programmet SPSS. För att kunna räkna på svaren numrerades de kvaliteter eleverna angav att de upplevde som viktiga i lärarnas bedömning. Dessa blev numrerade från 1-149, men de delades senare in i större kategorier. Dessa kategorier är **social/inställning**, **prestation/fysik** och **teori/kunskaper**. Då varje elev skulle ange fem kvaliteter som var viktiga för dennes betyg så kunde varje kategori förekomma flera gånger. Den kategori som förekom flest gånger i en elevs svar blev den kategori som eleven delades in i. Alltså om en elev har 3 stycken svar inom social och 2 svar inom prestation blir eleven indelad i kategorin social/inställning. Ett problem som kan finnas här är att kategorierna skulle kunna delas upp i 2-2-1 vilket gör att de inte kan användas i undersökningen. I de fall detta förekommit har vi alltså strukit dem från undersökningen. Vi fick bara en elev i kategorin teori/kunskap och denna ströks då den är en minoritet som skulle bli oviktig i statistiken.

Våra uträkningar av statistiken har utförts i programmet SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). De uträkningar vi använt oss av är χ^2 för att få svar på om kön, betyg och/eller skola har betydelse för elevernas svar. För att sedan få svar på vilken eller vilka av faktorerna som hade betydelse gjordes en multipel regression. En multipel regression innebär att man använder de faktorer som visat sig viktiga genom χ^2 uträkningarna och ställer dessa mot varandra för att se om någon av dessa är en confounder.

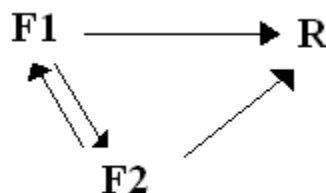

fig.1

Ovanstående figur förklarar begreppet confounder. F1 och F2 är faktorer som kan påverka varandra men som garanterat påverkar resultatet, R. För att räkna ut om någon av dessa är beroende av den andra använder man alltså en uträkning som multipel regression. Genom detta kan man se om båda faktorerna påverkar resultatet eller om det bara är en av faktorerna

som faktiskt påverkar resultatet. Är detta fallet så påverkas den ”falska” faktorn av den ”riktiga” och detta kan vara vilseledande vid enbart χ^2 uträkningar.

2.5 Etiska överväganden

De etiska överväganden vi har berörts av är huruvida de frågor vi ställt till eleverna kan anses vara personliga och/eller känsliga på något vis. Från GIHs sida har vi fått klartecken att genomföra undersökningen utan målsmäns uttryckliga medgivande så länge de har informerats om undersökningens syfte och genomförande. Detta uppnådde vi genom att dela ut ett brev till de deltagande eleverna som de i sin tur skulle lämna till sina målsmän. Om eleven av något skäl inte skulle delta i undersökningen så ombads de att ta med brevet tillbaka, underskrivet av målsman och eleven själv, till vårt senare besök på skolan då enkäten skulle fyllas i. I händelse av detta lämnades eleven utanför undersökningen.

Vidare garanterade vi anonymitet till deltagarna och upplyste dem om att de vid vilket tillfälle som helst kunde dra sig ur undersökningen fram till dess att vi fått in enkäterna. När enkäterna var insamlade var detta omöjligt då enkäterna besvarades anonymt.

2.6 Validitet och Reliabilitet

Reliabilitet är ett mått på hur pålitlig en undersökning är, t.ex. att man får ett liknande resultat vid två mätningar eller observationer som genomförs under samma förutsättningar vid ungefär samma tidpunkt. Validitet är ett uttryck för hur väl den undersökning man utfört svarar på de frågeställningar man haft som utgång för undersökningen.

Reliabiliteten i undersökningen anser vi vara hög då undersökningen har genomförts under liknande förutsättningar på samtliga skolor. Dessutom har enkäten testats i en pilotstudieför att undersöka dess relevans. Eleverna har svarat individuellt och anonymt på vår enkät, därför anser vi inte att samma mätresultat skulle uppnås på en annan grupp av elever. Däremot tror

vi att vi har fått ärliga svar från alla de elevgrupper som deltagit i undersökningen, oberoende av varandra. Undersökningen kan därför anses ha god reliabilitet.

Med vår enkätundersökning har vår avsikt varit att få reda på vad eleverna tror är viktiga kriterier för betyg i Idrott och Hälsa, deras senaste betyg i ämnet samt deras kön. Detta tycker vi har framkommit på ett konkret sätt utifrån denna undersökning. Utifrån enkätens resultat har vi sedan gjort uträkningar som ska visa eventuella samband mellan elevernas kön, deras senaste betyg samt de lokala arbetsplanernas inverkan och deras uppfattning av vad som är viktiga bedömningskriterier. Validiteten i denna undersökning torde vara god då det som undersöks är det som har blivit undersökt.

Utöver enkätundersökningen så har vi även genomfört en förenklad innehållsanalys, en variant av textanalys, på skolornas lokala styrdokument. Som utgångspunkt för denna analys har vi utgått från ett visst antal viktiga punkter med förankring i Jörgen Tholins doktorsavhandling "Att klara sig i ökänd natur". Utifrån dessa bedömningskriterier, samt en viss kunskap om Jörgen Tholins avhandling, så kan samma bedömning göras om igen på dessa lokala styrdokument. Detta ger en hög reliabilitetsnivå.

En av frågeställningarna är: "Vilka skillnader finns i de lokala styrdokumenterna mellan skolorna?". Genom innehålls analysen ges en överblick av de konkreta skillnaderna mellan de olika skolornas dokument. Därför anser vi att denna undersökning i högsta grad har en hög validitet.

Generaliserbarheten för denna undersökning sträcker sig till kommunala högstadieskolor i områden med medelhög socioekonomisk status i stockholmregionen.

3. Resultat

3.1 Arbetsplaner

Nedan har vi listat styrkor och svagheter i de aktuella skolornas lokala styrdokument utifrån Jörgen Tholins doktorsavhandling. De punkter vi tagit upp är språk, befintliga betygskriterier, uppdatering, koppling till centrala styrdokument, design och omnämnda aktiviteter. Under rubriken språk har vi sett på hur lättförståeligt och lättåtkomligt språket är för personer som inte är insatta i kursplanernas tolkning, så som föräldrar och eleverna själva. Om det finns betygskriterier och hur väl dessa stämmer överens med vad som står i de centrala styrdokumenterna har vi sett på under ”finns betygskriterier?”. Punkten uppdatering tog vi med för att kunna avgöra om de lokala styrdokumenterna är levande dokument eller om de enbart finns för att de är obligatoriska att ha. Koppling till de centrala styrdokumenterna innebär att vi tittat efter likheter mellan de som föreskrivs och det som de lokala arbetsplanerna tar upp. Med design avser vi hur ämnet presenteras, om upplägget i ämnet är ingående förklarat eller bara satt i stolpform, om skolan har gjort ett aktivt försök att skapa ett eget dokument eller enbart kopierat delar av det centrala styrdokumentet. Vi tittade även på dokumentens omfång som ju är beroende av de tidigare föredragna punkterna. De aktiviteter och kunskaper som går igenom i de olika skolornas Idrott och Hälsa kurser jämförde vi med aktiviteter och kunskaper som är belysta i de centrala styrdokumenterna. Vi tog även upp bollsporter som inte står utskrivet i den centrala kursplanen för Idrott och Hälsa men som ofta ges en stor roll i undervisningen.

3.1.1 Språk

3.1.1.1 Skola1

Språket förefaller vara välformulerat och genomtänkt för att vara tillgängligt för alla. Ett allt för akademiskt språk, som lätt skapar klyftor mellan skola och utomstående, undviks. Skolan verkar ha lagt vikt vid att göra dokumentet till sitt eget.

3.1.1.2 Skola 2

Språket är i stor utsträckning det samma som i den nationella kursplanen då de valt att ta ut stora delar av denna till sitt egna dokument. Hela det första stycket ("Ämnets syfte och roll i utbildningen...") är exempelvis taget direkt ur den nationella kursplanen. Detta är något som vi upplever kan försvåra förståelsen för de utomstående som läser dokumentet.

3.1.1.3 Skola 3

De har uppenbarligen försökt omforma uttrycken från den nationella kursplanen för att skapa ett eget dokument. Detta blir uppenbart då innebörden är den samma men många meningsuppbyggnader är annorlunda. Detta gör egentligen inte språket speciellt mycket lättare att förstå för någon utomstående. Skillnad går dock att se bland betygskriterierna där de formulerat klara egna kriterier av de nationella kraven.

3.1.1.4 Skola 4

Mycket väl genomarbetad kursplan. Helt omformat med egna ord genom hela dokumentet vilket gör det väldigt mycket lättare att ta till sig än vad exempelvis den nationella kursplanen kan vara. Här har arbete lagts ner för att göra det lättillgängligt.

3.1.2 Finns betygskriterier?

3.1.2.1 Skola 1

Ja. Det finns välutformade kvalitetsnivåer(betygskriterier) där eleven kan läsa in sig på vilken kunskap som krävs för respektive nivå/betyg. Dessa är även omformade efter egna tankar för att ge dem mer lokalt utseende och form.

3.1.2.2 Skola 2

Ja. Betygskriterierna är även dessa till stor del tagna direkt från nationella kursplanen vilket märks på ganska flummiga och oklara definitioner på vad som ska genomföras mm. Betygskriterierna finns på ett extra papper vi fick be om, vilket kan ses som både en för- och nackdel ur olika perspektiv.

3.1.2.3 Skola 3

Ja. Betygskriterierna känns egna och välformulerade, dessutom finns dem att hitta på skolas hemsida. Exempel på vad kriterierna innebär går även att se i korta videoklipp vilket gör dem än mer påtagliga.

3.1.2.4 Skola 4

Ja. Även dessa är utformade på ett bra sätt, dock kunde de varit mer utvecklade och beskrivande än vad de är. Kanske finns det någon speciell tanke bakom den utformning, de förefaller dock komma av sig lite här.

3.1.3 Uppdatering

3.1.3.1 Skola 1

Kursplanen är senast uppdaterad Augusti 2009.

3.1.3.2 Skola 2

Dokumentet är märkt ”Version HT -08”.

3.1.3.3 Skola 3

Dokumentet utfärdades 06/07 men uppdateras enligt skolan kontinuerligt.

3.1.3.4 Skola 4

Framgår inte när det senast uppdaterades. Det förefaller dock vara ett relativt levande dokument och inte alls speciellt förlegat.

3.1.4 Koppling central – lokal

3.1.4.1 Skola 1

Det finns en hänvisning till skolverket.se för ”mer detaljerad information”. Kopplingen till den nationella kursplanen är genomgående, den lokala är ändå så pass omformulerad att den känns mer tillgänglig för alla än den nationella.

3.1.4.2 Skola 2

Till en början är kopplingen stark, tyvärr mest genom att hela det första stycket är taget direkt ur det nationella dokumentet. Detta följs dock upp av en egen beskrivning i vad som krävs av eleven i de olika årskurserna, väldigt kortfattat men med goda kopplingar till de nationella dokumenten.

3.1.4.3 Skola 3

Den centrala kopplingen finns konstant närvarande genom dokumentet och de förefaller ha god insyn i vad det nationella dokumentet innehåller. Ett mindre akademiskt språk kunde visserligen gjort dokumentet ännu lite mer levande och eget, men innehållet är ändå aktuellt på alla sätt vilket får ses som det mest essentiella.

3.1.4.4 Skola 4

Det finns en stark koppling mot de centrala styrdokumentet och samtliga moment som ges utrymme i det nationella dokumentet ges även plats här. Utformningen i sig och språket i dokumentet ger heller ingen känsla av duplikat. De lyckas behålla den centrala kopplingen utan att för den saken kopiera och/eller använda sig av samma ord och uttryck.

3.1.5 Design

3.1.5.1 Skola 1

En kort ämnespresentation följs sedan av vad de kallar för kvalitetsnivåer, ett annat uttryck för betygskriterier. Årskurs 9 delen är 2,5 sida lång. Ämnespresentationen är kortfattad men innehållsrik. Kanske kan dock mer energi läggas på själva presentationen av ämnet och dess roll istället för skolans egna aktiviteter. Betygsstegens utformning förefaller välgjort och genomtänkt baserat på de fyra blocken hälsa, rörelse, friluftsliv samt simning och livräddning. Utformningen av dokumentet är upplagt på ett systematiskt sätt där även en utomstående läsare relativt lätt kan hitta rätt för att läsa den del denne är intresserad av.

3.1.5.2 Skola 2

Skolan har sammanfört ett häfte där samtliga ämnens kursplaner går att hitta. Dock finns inte betygskriterierna i detta häfte utan finns istället tillgängliga på lösblad. Årskurs 9 i ämnet Idrott och Hälsa ges sammanlagt 1,5 sidor i häftet. Idén med häftet framstår som genomtänkt

och det är enkelt att hitta det aktuella ämnet och läsa in sig på det, dock anser vi här att det hade fått ses som en fördel om betygskriterierna funnits i samma häfte.

3.1.5.3 Skola 3

Det hela är gjort och utformat för att läsas online på nätet. En karaktärsbeskrivning som är kombinerat skriven med egna ord och direkt taget från det nationella dokumentet inleder dokumentet. Därefter följer ”mål att sträva mot” samt ”krav för betyget godkänt i slutet av det nionde skolåret”, båda direkt tagna från det nationella dokumentet. Betygskriterierna står sedan som ett eget dokument. Sammanlagt upptar kursplanen 1 A4 medan varje bedömningsnivå (G, VG, MVG) i betygskriterierna upptar varsin sida till i utskrivet format. Alltså sammanlagt ca 4 sidor.

3.1.5.4 Skola 4

Dokumentet består av 2,5 sidor i A4 format där åk 7,8 och 9 alla vävs ihop. Det finns att ta del av på skolans hemsida varför de därför inte lagt någon större vikt vid den estetiska utformningen. De har utformat egna rubriker där de börjar med ”syfte” följt av ”karaktär och struktur” och sedan ”innehåll”. Under ”innehåll” har de sedan delat upp undervisningen i ”praktiska moment” och ”teoretiska moment som vävs in i undervisningen” Sedan följer mål och betygskriterier för de olika årskurserna.

3.1.6 Ämnen

3.1.6.1 Skola 1

Simning, friluftsliv och livräddning får alla centrala platser i dokumentet som olika ”block”. Ordet dans förekommer främst i ämnesbeskrivningen där läsaren får veta att ”stor vikt läggs vid lek, dans och motorisk träning”. Längre ner går också att läsa hur ”Dansuppvisningen innan jul är en årlig tradition”. Bollspelet är den del som helt riktigt inte förekommer ordagrant.

3.1.6.2 Skola 2

Livräddning och HLR, bollspel, dans, simning, och orientering nämns alla som något viktigt, men inget sägs om hur detta ska genomföras och vad det innebär, som förklaring för icke insatta. Friluftsliv som ord nämns inte utan, får vi anta, inkluderas i begreppet orientering.

3.1.6.3 Skola 3

I kursplanen nämns inga specifika aktiviteter med ord. Även i betygskriterierna har skolan gjort ett gott jobb för att hålla sig borta från att nämna givna aktivitet vid ord. Simning, HLR, friluftsliv, bollspel samt dans och rytmik nämns alla under godkänt nivå bland betygskriterierna. Bollspel samt Dans och Rytmik går under samma punkt och får sägas vara de som får minst plats.

3.1.6.4 Skola 4

Bollspel, friluftsliv och dans och rytmik återfinns alla som centrala moment i den praktiska undervisningen medans livräddning och HLR återfinns i den teoretiska undervisningsdelen av dokumentet. Simning som ord återfinns överhuvudtaget inte i dokumentet vilket får ses som ovanlig men inte på något sätt felaktig bedömning av skolan.

3.2 Jämförelse

3.2.1 Vilka tror eleverna är de viktigaste bedömningskriterierna i ämnet Idrott och Hälsa?

Den andra frågeställningen har resulterat i att eleverna kategoriserats i tre olika svars kategorier. Dessa kategorier är: prestation/fysik, social/inställning och teori/kunskap. Fördelningen mellan dessa föll sig så att flest elever svarade med kvaliteter som föll in under kategorin social/inställning, medans övriga elever kategoriserades under prestation/fysik, utom en som hamnade under kategorin teori/kunskap. Dessa indelningar har gjorts utifrån elevernas svar på fråga tio i enkätundersökningen.

3.2.2 Skolor

Vi jämförde kategorierna mot skolorna för att ta reda på om elevernas svar påverkas av vilken skola de går på. Det resultat vi fick från en χ^2 uträkning var att vilken skola eleverna går på påverkar vilken svars kategori de hamnade i. P-värdet, det vill säga signifikantsvärdet, i uträkningen blev lägre än 0,05 vilket visar att resultatet inte är ett utfall av slumpen.

Skola	Kategori 1 (social/inställning)	Kategori 2 (prestation/fysik)	Total
Skola 1			
<i>Antal elever</i>	27	15	42
<i>Procent %</i>	64,3	35,7	100
Skola 2			
<i>Antal elever</i>	33	7	40
<i>Procent %</i>	82,5	17,5	100
Skola 3			
<i>Antal elever</i>	29	11	40
<i>Procent %</i>	72,5	27,5	100
Skola 4			
<i>Antal elever</i>	52	2	54
<i>Procent %</i>	96,3	3,7	100
Total			
<i>Antal elever</i>	141	35	176
<i>Procent %</i>	80,1	19,9	100

Tabellen visar att 27 (64,3%) elever i skola 1 hamnar i svarskategori ett medan 15 (35,7%) elever hamnade i svarskategori två, av sammanlagt 42 elever. I skola 2 hamnade 33 (82,5%) elever i kategori ett och 7 (17,5%) i kategori två. Skola 3 fick fördelningen 29 (72,5%) elever i kategori ett och 11 (27,5%) i kategori två. I skola 4 var fördelningen 52 (96,3%) elever i kategori ett och 2 (3,7%) i kategori två. Från den totala statistiken av skolorna ser vi att 141(80,1%) elever har hamnat i kategori ett utifrån sina svar medan 35 (19,9%) har hamnat i kategori två. Det man kan se på procenthalterna om man jämför enskilda skolor med den totala procenten för varje kategori, är att skolorna har stora skillnader sinsemellan och även avvikelser från den standard som totalfältet ger. Detta visas även då en χ^2 uträkning på denna statistik gav ett p-värde av $p = 0,001$. Det vi kan konstatera från denna tabell och uträkning är alltså att elevernas uppfattning av vad de bedöms på varierar mellan skolorna.

3.2.3 Kön

Här jämförde vi huruvida elevernas uppfattning av vad de bedöms på påverkas av deras könstillhörighet. Detta gjordes genom en χ^2 uträkning i SPSS.

Kön	Kategori 1 (social/inställning)	Kategori 2 (prestation/fysik)	Total
Kvinna			
<i>Antal</i>	62	18	80
<i>Procent %</i>	77,5	22,5	100
Man			
<i>Antal</i>	78	16	94
<i>Procent %</i>	83	17	100
Total			
<i>Antal</i>	140	34	174
<i>Procent %</i>	80,5	19,5	100

fig.3

Denna tabell visar fördelningen inom svarskategorierna mellan könen på deltagarna i undersökningen. Av kvinnorna hade 62st (77,5%) lämnat svar som gjorde att de hamnat i kategori ett och 18st (22,5%) som svarat så att de hamnat i kategori två. Männerna hade fördelningen 78st (83%) i kategori ett och 16st (17%) i kategori två. Det vi kan se är att det finns en viss skillnad mellan könen. Denna skillnad är dock inte så pass stor att den kan ses som en påverkande faktor på elevernas svar. Från totalfältet kan vi läsa att sammanlagt 140 (80,5%) elever svarat så de hamnat i kategori ett medan 34 (19,5%) elever så de hamnat i kategori två. Med hjälp av en χ^2 uträkning får vi med dessa siffror fram ett p-värde av 0,364. Eftersom p-värdet är högre än 0,05 så visar denna uträkning att den skillnad som finns kan bero på slumpen lika väl som på skillnader mellan könen.

3.2.4 Betyg

Vi ville även se om elevernas tidigare betyg påverkar vad de tror sig bedömas på i undervisningen i Idrott och Hälsa. Även detta gjordes med en χ^2 uträkning presenterad i crosstab format. I denna uträkning ställde vi alltså elevens tidigare betyg, indelat i de tre

grupperna **IG och -**, **G** och **VG och MVG**, mot de två svarsgrupper vi har delat in elevernas svar från enkätundersökningen i.

Betyg	Kategori 1 (social/inställning)	Kategori 2 (prestation/fysik)	Total
IG och -			
<i>Antal elever</i>	4	1	5
<i>Procent %</i>	80	20	100
G			
<i>Antal elever</i>	33	16	49
<i>Procent %</i>	67,3	32,7	100
VG och MVG			
<i>Antal elever</i>	104	17	121
<i>Procent %</i>	86	14	100
Total			
<i>Antal elever</i>	141	34	175
<i>Procent %</i>	80,6	19,4	100

fig.4

Av denna tabell kan utläsas att 4 (80%) av de som hamnat i betygsgruppen **IG och -** har hamnat i svarsgrupp ett, medan 1(20%) person har hamnat i kategori två. Av de elever som fått G som senaste betyg har 33st (67,3%) fallit inom kategori ett och 16st (32,7%) fallit inom kategori två. Bland eleverna som fått VG eller MVG som senaste betyg har 104st (86%) lämnat svar i kategori ett och 17st (14%) i kategori två. När dessa resultat ställs mot de totala resultaten (141 elever (80,6%) i kategori ett och 34 elever (19,4%) i kategori två) i en χ^2 uträkning får vi ett p-värde av 0,021. Detta visar alltså att elevernas tidigare betyg spelar in på vad de tror att de bedöms på då p-värdet är under 0,05.

3.2.5 Resultat av Multipel regression

Det resultat vi har fått från χ^2 uträkningarna visar att det är elevens tidigare betyg samt vilken skola eleven går på som påverkar vad denne tror sig bedömas på i ämnet Idrott och Hälsa. Då vi fått resultatet att två variabler påverkar elevernas åsikter så blev vi tvungna att ställa dessa två variabler mot varandra i en multipel regression. Vad en sådan uträkning gör är att den visar om någon av de påverkande variablerna är en confounder, alltså en falsk påverkare beroende av den ”riktiga” variabeln.

Uträkningen visade att det enbart var vilken skola eleven går på som påverkar vad denne anser sig bedömas på i Idrott och Hälsa. χ^2 uträkningen som visat att elevens tidigare betyg spelar in på dess uppfattning var alltså, ställt i en multipel regression, påverkad av skolan och kan därför uteslutas som en confounder.

3.3 Övriga enkätfrågor

I enkäten finns frågor som berör elevernas kunskaper kring betygskriterierna för varje betygsnivå (G, VG och MVG) samt frågor kring hur viktiga olika delar av innehållet i undervisningen är för betyget i Idrott och Hälsa. De delar av innehållet som tas upp i frågorna är: Dans och Rytmik, Simning, Livräddning, Friluftsliv och Bollspel. De fyra förstnämnda är med då de står med i kursplanen och bollspel finns med eftersom det är allmänt känt som en vanligt förekommande aktivitet i undervisningen.

De första tre diagrammen visar elevernas egen uppfattning om hur väl de känner till kriterierna för de olika betygsnivåerna. I dessa frågor har eleverna fått de fem svarsalternativen: Inte alls, Lite, Rätt bra, Bra och Mycket bra. I undersökningen ingår totalt 204 elever och i diagrammet för betygsriterier G har vi ett bortfall.

□

Betygskriterier G: Antal elever; procent av totala antalet

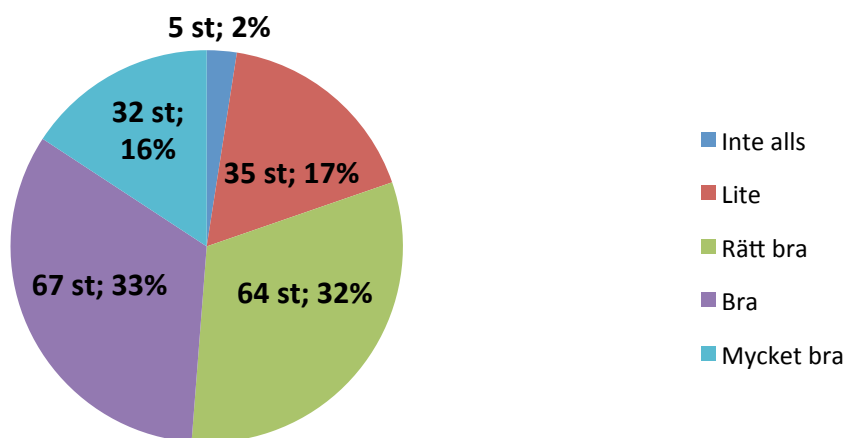

Fig. 5

□

Betygskriterier VG: Antal elever; procent av totala antalet

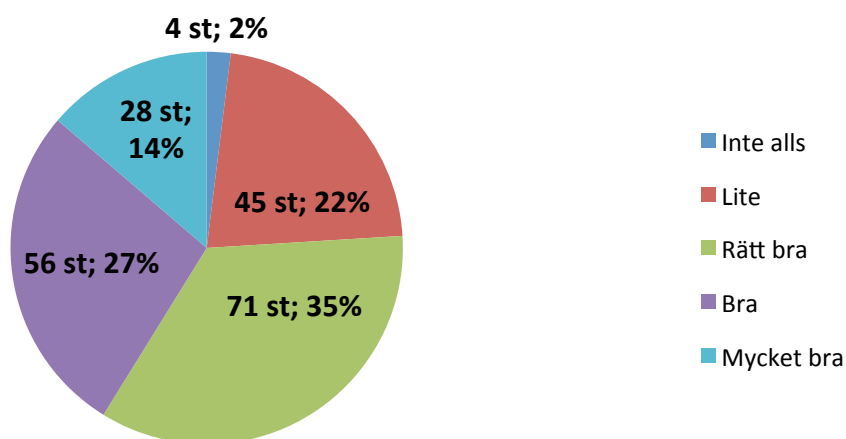

Fig. 6

□

Betygskriterier MVG: Antal elever; procent av totala antalet

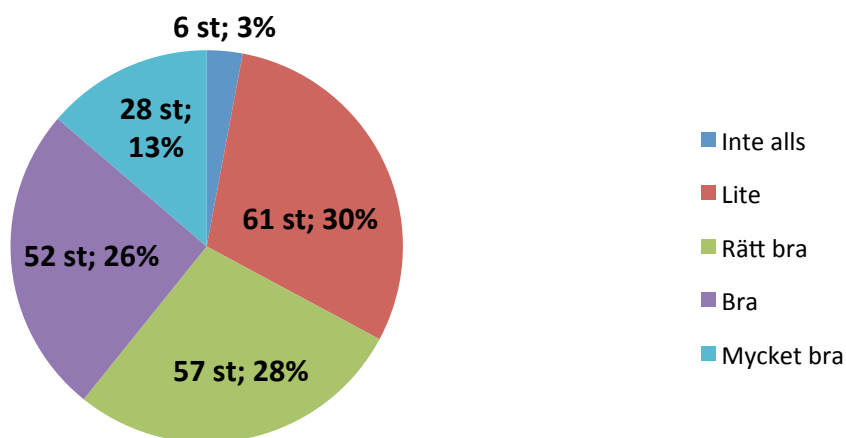

Fig. 7

De kommande fem diagrammen behandlar elevernas egen uppfattning om vissa aktiviteters betydelse för ett högt betyg. De aktiviteter som redovisas är: Dans och Rytym, Simning, Livräddning, Friluftsliv och Bollsport. I undersökningen ingår totalt 204 elever och i två av diagrammen förekommer bortfall. I diagrammet för dans finns ett bortfall på tre elever och i diagrammet för friluftsliv finns ett bortfall av en elev.

□

Dans: Antal elever; procent av totala antalet

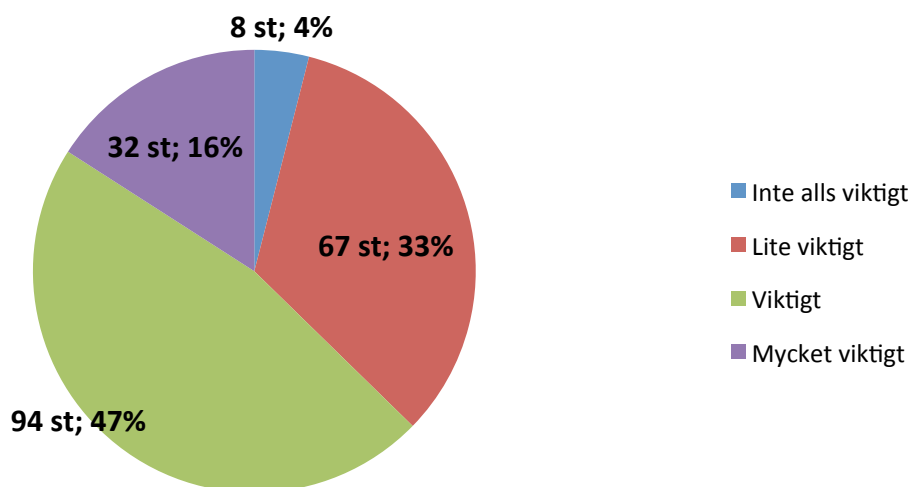

Fig. 8

□

Simning: Antal elever; procent av totala antalet

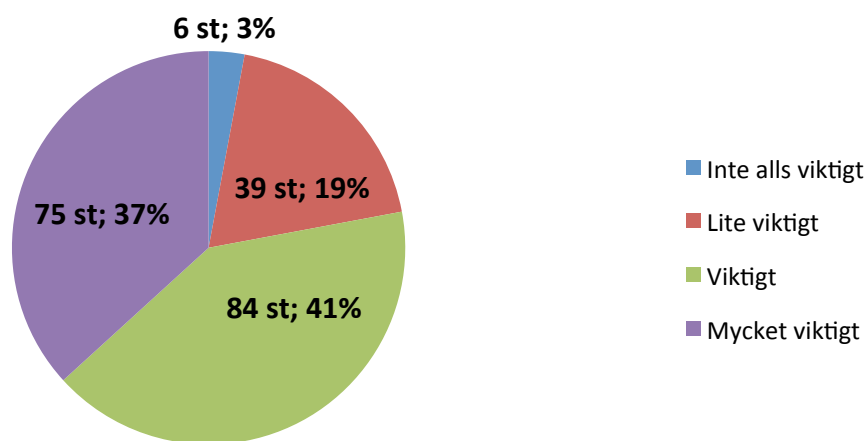

fig. 9

□

Livräddning: Antal elever; procent av totala antalet

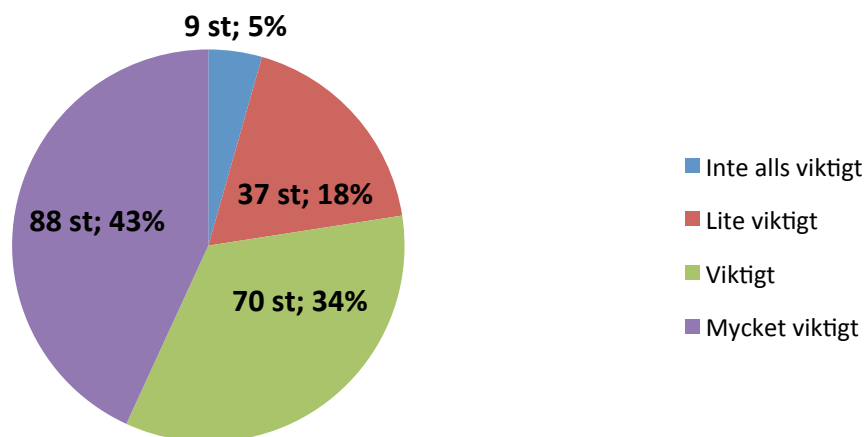

Fig. 10

□

Friluftsliv: Antal elever; procent av totala antalet

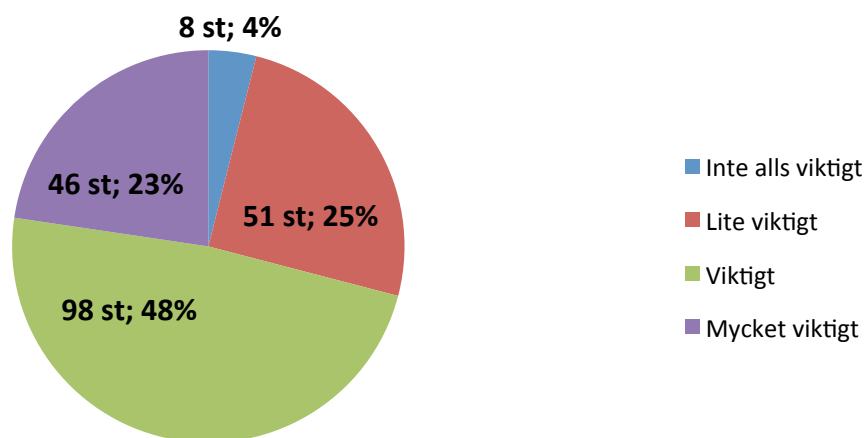

Fig. 11

□

Bollspel: Antal elever; procent av totala antalet

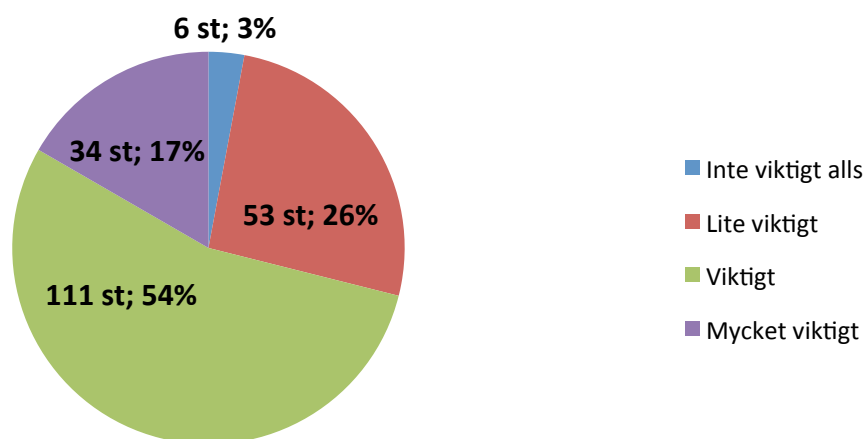

Fig. 12

I de första tre diagrammen framkommer att färre elever har en god uppfattning om betygsriterierna allt eftersom betygen stiger. De senare fem diagrammen visar att 63 % av eleverna tror att dans är viktigt (16 %) eller mycket viktigt (47 %) för deras betyg. 78 % tror att simning är viktigt (41 %) eller mycket viktigt (37 %) för deras betyg. 77 % tror att

livräddning är viktigt (34 %) eller mycket viktigt (43 %) för deras betyg. 71 % tror att friluftsliv är viktigt (48 %) eller mycket viktigt (23 %) för deras betyg. 71 % tror att bollspel är viktigt (54 %) eller mycket viktigt (17 %) för deras betyg.

4. Diskussion

Som går att se i resultatdelen har vi besvarat frågeställningarna i denna undersökning genom en enkätundersökning samt en förenklad innehållsanalys. Det syfte och de frågeställningar vi utgått från är:

Syftet med studien är att undersöka vad elever i kommunala högstadieskolor uppfattar att de bedöms på i ämnet Idrott och Hälsa och orsaker till denna uppfattning. Vidare ska undersökas om utformningen av de lokala styrdokumenterna (lokal arbetsplan och lokala betygskriterier) har påverkan på detta genom en jämförelse mellan skolorna.

- Vilka tror eleverna är de viktigaste bedömningskriterierna i ämnet Idrott och Hälsa?
- Har kön, nuvarande betyg och/eller lokala styrdokument tydlig inverkan på elevernas uppfattningar?

4.1 Arbetsplanerna

Efter att ha analyserat de lokala styrdokumenterna från samtliga skolor har vi sett såväl stora skillnader som vissa likheter dem emellan. Den arbetsplan vi fann var bäst utformad utifrån de kriterier vi ställt dem mot var den från skola ett. Det vi tycker utmärker skola ett, och som gör deras lokala styrdokument så bra, är hur de lyckats fånga innebörden av de centrala styrdokumenterna och presentera dess innehåll på ett lättöverskådligt och begripligt sätt. Det krävs inga djupare kunskaper i ämnet eller utformandet av läroplaner för att kunna ta till sig innehållet. Det som gör speciellt betygskraven så lätt överskådliga är främst den kategoriska

uppdelningen. Betygsnivåerna är uppdelade i kategorierna rörelse, hälsa, friluftsliv och simning med livräddning vilket även följs av exempel på hur varje krav ska uppnås. Detta gör det väldigt enkelt och konkret för såväl elever som utomstående att läsa ut vad ämnet innehåller och kräver.

De största likheterna vi sett i denna analys av de lokala styrdokumenterna är mellan skola ett och skola tre. Även i skola tre har de konkreta exempel på hur varje del av betygskriterierna ska uppnås. Deras exempel ligger på deras hemsida i form av instruktiva videoklipp. Det som dock gjorde att vi rankade denna skola som den tredje bästa i vår undersökning är språket som är mer akademiskt utformat än det i dokumenten från skola ett. I skola tre verkar det inte vara lika mycket arbete bakom den lokala arbetsplanen och de lokala betygskriterierna då de i stora drag har använt sig av de centrala styrdokumentens formuleringar och språk. Detta språk gör att elever, föräldrar och andra icke insatta i svenska skoldokument får svårigheter att förstå innehållet. Det som ändå gör den till viss del överskådlig är de tidigare nämnda exemplen.

Den skola som skiljer sig mest från övriga i undersökningen är skola fyra. Deras dokument ser vi som en väl utformad arbetsplan med eget språk och egna formuleringar. Detta görs för den delen utan att tappa kopplingen till den nationella kursplanen. Denna skola har även en klar humanistisk inriktning i sitt språk, alltså med mer fokus på det sociala samspelet och den sociala kompetensen hos eleverna. Resultatet av detta blir en lättöverskådlig och lättbegriplig arbetsplan med tillhörande betygskriterier. Det som dock drar ner helhetsintrycket och gör att vi rankar detta dokumentet på en andra plats i undersökningen är avsaknaden av konkreta exempel och förklaringar av betygskriterierna. Detta gör att betygskriterierna fortfarande kan förete sig som svårtolkade för oinsatta.

Det lokala styrdokument vi upplever som minst genomarbetat är det från skola två. Där är stora delar tagna direkt ur den nationella kursplanen utan exempel och upplysande förklaringar för hur detta ska tolkas. Detta känns därför svår genomträngligt för den som inte är insatt i den här typen av dokument. Såväl betygskriterier som ämnesbeskrivningen känns tung och akademisk i språket, detta inbjuder inte elever i den aktuella åldersgruppen till att ta del av och förstå denna skrift. Det enda som får ses som en klar fördel med denna skolas dokument är det faktum att samtliga ämnesbeskrivningar och betygskriterier finns att tillgå i ett samlat häfte. Detta ökar dock inte möjligheten till förståelse av själva texten och dess innehåll.

Språket är en av de viktigaste delarna i en lättillgänglig arbetsplan. Jörgen Tholin tar upp bl.a. detta i sin doktorsavhandling ”Att klara sig i ökänd natur”. Där skriver han om vikten av att skolorna ska kunna förklara arbetsplaner för elever såväl som föräldrar, för detta är språket i skolans lokala styrdokument avgörande.

”I fallet med betygskriterier är de tänkta läsarna elever och föräldrar, alltså läsare utan specialkompetens inom respektive område. Det är därför intressant att analysera relationen författare–läsare utifrån flera dimensioner. Vilket språk används i dokumenten? Vilket innehåll presenteras och vilket innehåll presenteras inte, det vill säga var går gränsen för det förgivettagna?”²⁷

Språket har, som framgått, varit avgörande i vår bedömning av arbetsplanerna. Detta är något vi fått med oss från läsningen av Jörgen Tholins avhandling och även reflekterat kring själva när vi arbetat med de olika skolornas dokument. Begripligheten torde vara väldigt avgörande främst för eleverna då denna typ av dokument är den källa varifrån deras utbildning i ämnet regleras. Lärare och andra aktiva inom skolan har en lång utbildning i grunden vilket ger dem en annan förförståelse för innehållet i de olika ämnena. Därför ser vi det som viktigt att skolan kan förmedla innebörden i sina dokument på ett för eleven begripligt språk.

4.2 Frågeställningarna ställda mot arbetsplanernas utvärdering

För att förtydliga detta stycke så kan det först nämnas att kön och tidigare betyg redan uteslutits som påverkande faktorer. Detta gör även att vi inte kan koppla diskussionen till KIS-projektet eller Birgitta Fagrell och Håkan Larssons utredning då dessa behandlar pojkar och flickors olika förutsättningar i ämnet Idrott och Hälsa. Det som återstår är då frågeställning ett, samt delen om huruvida skolans lokala styrdokument har inverkan i elevernas uppfattning från frågeställning två.

²⁷ Jörgen Tholin, ”Att kunna klara sig i ökänd natur –En studie av betyg och betygskriterier” upplaga 1, (Borås, Responstryck Borås), s. 50

För att fastställa svaret på vår första frågeställning bad vi eleverna ange fem kvaliteter vilka de tror sig bedömas på i ämnet Idrott och Hälsa. Dessa fem kvaliteter kategoriserades in i tre större områden, dessa områden var fysik/prestation, socialt/inställning och teori/kunskap. Det som direkt har kunnat utläsas ur vår studie är att vilken skola en elev går på spelar in på vad eleven tror sig bedömas på i Idrott och Hälsa. Studien har inte kunnat bevisa att det handlar om skolornas respektive arbetsplaner som gör denna påverkan då det finns många andra aspekter att ta hänsyn till. Några av dessa aspekter är respektive skolas psykiska klimat, de olika lärarnas arbets- och lärarmetoder samt det rent fysiska klimatet i de olika skolorna. Vi tror dock att en väl genomtänkt och genomarbetad arbetsplan kan bidra till hur eleverna har svarat. En arbetsplan med mer lättbegripligt språk och utförligare förklaringar kan ge elever och föräldrar en djupare förståelse för vad som verkligen räknas i bedömningen. De respektive skolornas styrdokument är ju den grund på vilken undervisningen skall vila. En klar spegling av utformningen av skolornas arbetsplaner kan vi se i tre av de medverkande skolornas resultat. Skola ett och tre har en text och ett språk som framhäver prestationer mer än texten från skola fyra. Detta stämmer även med hur eleverna har svarat i enkäten om vad som är viktigt för deras betyg. I skola ett och tre ser vi en klar markering av att eleverna tror sig bedömas på prestationer i undervisningen, runt 30 % av eleverna i dessa skolor har svarat att olika typer av prestation är de viktigaste kvaliteterna att uppvisa för ett högt betyg.

Skola fyra är den tredje skolan där vi sett samstämmigheter mellan skolans arbetsplan och elevernas svar. På denna skola har vi sett att ämnespresentationen är mer humanistiskt skriven och att det läggs stor vikt vid elevens sociala kompetens och att hjälpa varandra. Resultatet som vi har sett från skola fyra är att merparten av eleverna tror att de bedöms på kvaliteter som hör till den kategori som vi har döpt till social/inställning. Även i detta fall kan vi inte utesluta andra påverkande faktorer som påverkar detta resultat, t.ex. lärarens inställning, men det är ändå väldigt intressant att se de likheter som finns i de lokala arbetsplanernas utformning kontra elevernas uppfattningar.

Den skola som utmärkte sig mest i hur elevernas svar speglas av skolans arbetsplaner är skola två. Det som särskiljer denna skola från de andra skolorna i undersökningen är att elevernas uppfattning av vad de bedöms på inte alls stämde överens med skolans lokala styrdokument. Denna skola hade utformat sina dokument genom att nästan uteslutande kopiera de centrala kursplanerna, vilket ger ett strikt och svårpenetrerat språk. Det som var förvånande efter resultaten från de andra skolorna var att eleverna i denna skola nästan uteslutande trodde sig

bedömas på kvaliteter ur den kategori vi har döpt till social/inställning. Detta resultat gjorde att vi började fundera kring vad som har gett eleverna denna uppfattning. Vi vet ju sedan tidigare att det finns flera faktorer som kan påverka resultaten, men det första vi började fundera över var lärarens upplägg och hur pass levande dessa dokument är i skolan. Som det ser ut om man jämför detta resultat med resultaten från de andra skolorna så bör det finnas något som gör att arbetsplanen inte speglas i elevernas svar. De orsaker som ligger närmast tillhands är då antingen att läraren frångår skolans arbetsplan och kör vidare på ett eget upplägg eller, vilket vi ser som mest troligt, att detta dokument inte används aktivt i undervisningen, dvs. att dokumentet ej är levande.

4.3 Elevernas betygskännedom

Redelius tar i sin artikel ”MVG i idrott och hälsa – vad krävs då? Elevers syn på lärares bedömningspraktik” upp vad eleverna tror krävs för ett högt betyg i ämnet. Hon skriver där att eleverna ofta tror sig bedömas på sin attityd, något som även vi har sett i denna undersökning. Vår undersökning visar att samtliga elever tror att de viktigaste aspekterna i betygssättningen är deras sociala inställning eller deras rent fysiska prestationer. Detta trots att merparten säger sig ha goda kunskaper om de olika betygskriterierna (se diagrammen över betygskriterier). Detta tyder på att de trots en god kännedom om bedömningsgrunderna utgår från lärarnas attityder och uppmaningar. Christophel och Gorham skriver i sin artikel om lärares påverkan som positiva eller negativa motivatorer. De skriver om hur mycket en lärares attityd kan påverka eleverna, och detta är något vi tror är samstämmigt med denna studie. Det verkar alltså vara lärarnas inställning och attityd som speglas i vad eleverna tror sig bedömas på.

Svaren angående dans, simning, livräddning och friluftsliv visar att eleverna har goda kunskaper angående innehållet i kursplanen och de lokala arbetsplanerna. Något som dock är lite motsägelsefullt i resultaten är att en väldigt stor del av eleverna ändå tror att bollspel är en viktig bedömningsgrund i betygssättningen. Samtidigt ser vi att väldigt många elever tror att de bedöms på sina prestationer och på sin inställning under lektionerna, vilket delvis kan förklara varför de tror att bollspelet är så viktigt i bedömningen. Detta speglas även i NU där det står att många elever inte anser sig få ett rättvist betyg, vi tror att även detta kan bero på lärarnas projektion om vad som är viktiga egenskaper. Vår hypotes till varför det förhåller sig

så här är att lärarna under lektionerna genom sitt agerande förmedlar vikten av att kämpa och rent fysiska prestationer (att delta, kämpa och visa ”rätt” attityd), medan de vid betygssättningen läser betygskriterierna innantill. Skillnaden är alltså att de i undervisningen har kursplanen i tankarna men inte betygskriterierna. Vi anser, baserat på detta, att lärare i Idrott och Hälsa måste bli bättre på att förmedla kursplanens innehåll i sin undervisning sitt sätt att agera mot eleverna.

4.3 Syftets uppfyllelse

”Syftet med studien är att undersöka vad eleverna uppfattar att de bedöms på i ämnet Idrott och Hälsa, samt se om utformningen av de lokala styrdokumenterna (lokal arbetsplan och lokala betygskriterier) har påverkan på detta.”

Syftet ser vi som delvis uppfyllt med denna studie. Vad eleverna på de olika skolorna tror sig bedömas på har vi fått en god bild av medan de lokala styrdokumentens påverkan på detta är mer luddigt. Luddigheten kring den senare delen av syftets uppfyllelse är att det finns flera faktorer i skolorna som inte har tagits med i denna undersökning. En del av dessa faktorer är skillnader i skolornas fysiska och psykiska klimat, lärarnas attityd i sin undervisning samt hur läraren använder sig av och åskådliggör de centrala och lokala styrdokumenterna som finns. För att kunna svara på denna senare del av syftet tror vi en större undersökning behövs där det tas hänsyn främst till lärarens attityd i undervisningen och användande av styrdokumenterna. Den fysiska miljön i olika skolor tror vi har en mer underordnad betydelse då vi har sett liknande resultat, alltså att elevernas svar speglar arbetsplanernas utformning, i tre av de fyra skolorna som ingick i studien. För att kunna svara på denna del av syftet med större säkerhet tror vi även att det kan behövas ett större antal skolor som deltar i undersökningen, på detta sätt kan man se om de resultat vi sett i denna studie är allmängiltigt eller om de resultat som framkommit gäller främst de skolor som har undersökts. Detta upplägg, med alla de övriga faktorerna som inte mätts, ser vi som en intressant och tänkvärd angreppspunkt vid fortsatt forskning inom detta område. Det skulle vara intressant att se hur denna studie ser ut i en

större skala samt hur pass mycket påverkan de icke undersökta faktorerna påverkar utgången av undersökningen.

- Vilka tror eleverna är de viktigaste bedömningskriterierna i ämnet Idrott och Hälsa?
- Har kön, nuvarande betyg och/eller lokala styrdokument tydlig inverkan på elevernas uppfattningar?

Frågeställningarna anser vi är besvarade i denna undersökning. Första frågeställningen har visat att eleverna på de undersökta skolorna främst tror sig bedömas på grunder utav deras sociala förmåga och deras allmänna attityd och inställning under lektionstid. Den andra faktorn de tror sig bedömas på är deras rent fysiska prestationer under lektionerna. Det är endast en i statistiken försvinnande liten del av eleverna som tror att kunskaper och teori är det som är avgörande för ett högt betyg. Detta trots att Idrott och Hälsa sedan 1994, i och med den då införda läroplanen, har varit att räkna som ett kunskapsämne.

Frågeställning nummer två besvarades genom en serie uträkningar i statistikprogrammet SPSS. Det framgår där klart att kön samt tidigare betyg inte kan anses påverka elevernas svar i undersökningen. Det visar dock att vilken skola de går på spelar en väsentlig roll, dock inte att det enbart är de lokala styrdokumentens utformning som styr svaren.

4.4 Självkritik

Under arbetets gång så har vi upptäckt en del saker som vi skulle ha kunnat göra annorlunda eller bättre. Den största kritiken vi kan rikta mot vårt eget arbete gäller frågeställning nummer ett: ”- Vilka skillnader finns i de lokala styrdokumenterna mellan skolorna?”. Här har vi inte förberett oss på andra elementer som kan ha betydelse för utgången, så som t.ex. lärarens påverkan på gruppen, den fysiska och det sociala klimatet på de olika skolorna. För att kunna utvärdera arbetsplanernas påverkan till fullo måste dessa aspekter också tas in i ekvationen. Detta är dock en uppgift som skulle vara för stor och för tidskrävande för en uppsats på C nivå.

Vi har även tänkt på vår undersöknings generaliserbarhet som är näst intill obefintlig. Vår undersökning visar på hur dessa aspekter ser ut i de medverkande skolorna och för att få ett resultat som går att applicera i större sammanhang så måste studien utföras i en mycket större skala. Trots att antalet deltagande elever är närmare 200 så kan inte heller detta generaliseras då elevernas svar direkt påverkades av vilken skola de går på, vilket framkommer i våra resultat. Vi kan alltså generalisera svaren från eleverna på varje enskild skola men inte över skolornas gränser och inte applicera detta på andra skolor utanför undersökningen.

När vi började fundera på skolor som vi kunde tillfråga var vi inne på att kontakta skolor i stockholmsområdet helt slumpmässigt. Efter att förgäves ha jagat rektorer på ett flertal skolor lade vi om taktiken till att fråga på skolor där vi redan hade kontakter.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Larsson, Redelius och Fagrell ”Jag känner inte för att bli en...kille” *Utbildning och demokrati*, 2 (2008) s. 113 – 137

- Resultat från projektet Kön – Idrott – Skola (KIS)

Karin Redelius, ”MVG i idrott och hälsa – vad krävs då? Elevers syn på lärares bedömningspraktik”, *Svenskidrottsforskning*, 4 (2008) s. 23 – 26

- Resultat från projektet Skola – Idrott – Hälsa (SIH)

Jörgen Tholin, ”Att kunna klara sig i okänd natur –En studie av betyg och betygskriterier” upplaga 1, (Borås 2006)

Riksrevisionen, ”RiR 2004:11, Betyg med lika värde? – en granskning av statens insatser”, (Stockholm 2004)

Joan Gorham och Diane M. Christophel, “Students’ Perceptions of Teacher Behaviors As Motivating and Demotivating Factors in College Classes”, *Communication Quarterly*, vol. 40, Nr.3, 1992, Sid . 239-252. (Taylor & Francis, Inc., Philadelphia)

Håkan Larsson, Birgitta Fagrell, Susanne Johansson, Suzanne Lundvall, Jane Meckbach och Karin Redelius, ”Jämställda villkor i idrott och hälsa med fokus på flickors och pojkars måluppfyllelse ” (Stockholm, 2010)

Elektroniska källor

Författningskommentarer för likvärdig bedömning och betygsättning, (Skolverkets publikationer, Stockholm, 2009)

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2207> 20110604

Nationella utvärderingen av grundskolan 2003, Huvudrapport – bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd.

(Skolverkets publikationer, Stockholm, 2003)

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1385> 20091012

Jens Allwood, *Ickeverbale kommunikation – en översikt*

<http://www.ling.gu.se/~shirley/jenspublications/docs001-050/019.pdf> 20110609

Jörgen Tholin, *Vilken kunskap räknas*

<http://bada.hb.se/handle/2320/2820> 20110706

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar:

Syftet med studien är att undersöka vad eleverna uppfattar att de bedöms på i ämnet Idrott och Hälsa, samt se om utformningen av de lokala styrdokumenterna (lokal arbetsplan och lokala betygskriterier) har påverkan på detta.

- Vilka skillnader finns i de lokala styrdokumenterna mellan skolorna?
- Vilka tror eleverna är de viktigaste bedömningskriterierna i ämnet Idrott och Hälsa?
- Har kön, nuvarande betyg och/eller lokala styrdokument tydlig inverkan på elevernas uppfattningar?

Vilka sökord har du använt?

Bedömning, elever, kunskap, idrott, hälsa, betyg, arbetsplaner, physical education, evaluation, grades, assessment

Var har du sökt?

GIH:s bibliotekskatalog, CSA och Google Scholar

Sökningar som gav relevant resultat

GIH:s Bibliotekskatalog: idrott och hälsa, bedömning

CSA: Redelius

Google Scholar: idrott och hälsa, bedömningar

Kommentarer

Jörgen Tholins avhandling fick vi tips på av vår handledare, därefter sökte vi efter den i GIH:s Bibliotekskatalog och på Google Scholar där vi även hittade den i fulltext.

Bilaga 2

Deltagarbrev

Hej!

Vi är två blivande idrottslärare vid namn Oscar Norrby och Carl – Johan Carlsson som utbildar oss på Gymnastik och Idrotts högskola (GIH) i Stockholm. Vi är inne på vårt tredje år i utbildningen och ska genomföra den så kallade C – uppsatsen. Det betyder att vi skall genomföra en vetenskaplig undersökning som sedan ska redovisas i en text på omkring 40 sidor. Alla väljer ett eget område och det är där ni kommer in.

Vi går ut med en enkätundersökning till fem skolor i Stockholms område, vårt ämne är betyg och bedömning. På varje skola vänder vi oss till två klasser i årskurs 9 där eleverna får fylla i en enkät där frågorna omfattar ett A4. Frågorna handlar om hur väl insatta eleverna är i vad de bedöms på i ämnet Idrott och Hälsa. Det är inga personliga frågor utan enbart frågor där eleven får fylla i utefter sin egen uppfattning. Undersökningen är helt anonym, vilket menas att inga namn kommer fram. Om så önskas får skolan sedan ta del av vår färdiga produkt och de som är intresserade av att läsa kan göra det.

Om eleven av någon anledning inte önskar delta i den här undersökningen skriver målsman under detta brev som eleven sedan får ta med sig tillbaka till skolan. När vi sedan återkommer om några dagar får elever med underskrift avstå att fylla i enkäten och väljer därmed att stå utanför undersökningen.

Vi hoppas självklart att alla väljer att delta i vår undersökning!

Med vänlig hälsning

Oscar Norrby och Carl – Johan Carlsson
Gymnastik och idrottshögskolan klass L3K

Följande elev väljer att inte delta i undersökningen.

.....
Elevens namn

.....
Målsmans underskrift

Bilaga 3

Frågeformulär

Vad är viktigt för ditt betyg i Idrott och Hälsa?

Skola

Kön Kvinna Man

1. Vad är ditt senaste betyg i Idrott och Hälsa?

- **IG** **G** **VG** **MVG**

2. Hur väl känner du till betygsriterierna för betyget **Godkänt** i Idrott och Hälsa?

Inte alls **Lite** **Rätt bra** **Bra** **Mycket bra**

3. Hur väl känner du till betygsriterierna för betyget **Väl Godkänt** i Idrott och Hälsa?

Inte alls **Lite** **Rätt bra** **Bra** **Mycket bra**

4. Hur väl känner du till betygsriterierna för betyget **Mycket Väl Godkänt** i Idrott och Hälsa?

Inte alls **Lite** **Rätt bra** **Bra** **Mycket bra**

5. Hur viktigt tror du **dans och rytmik** är för ditt betyg i Idrott och Hälsa?

Inte alls viktigt **Lite viktigt** **Viktigt** **Mycket viktigt**

6. Hur viktigt tror du **bollsport** är för ditt betyg i Idrott och Hälsa?

Inte alls viktigt **Lite viktigt** **Viktigt** **Mycket viktigt**

7. Hur viktigt tror du **simning** är för ditt betyg i Idrott och Hälsa?

Inte alls viktigt Lite viktigt Viktigt Mycket viktigt

8. Hur viktigt tror du **livräddning** (inklusive HLR) är för ditt betyg i Idrott och Hälsa?

Inte alls viktigt Lite viktigt Viktigt Mycket viktigt

9. Hur viktigt tror du **friluftsliv** är för ditt betyg i Idrott och Hälsa?

Inte alls viktigt Lite viktigt Viktigt Mycket viktigt

10. Nämn vad du upplever som 5 viktiga kvaliteter för att få ett bra betyg i

Idrott och

Hälsa.....
.....
.....
.....
.....

Tack för ditt deltagande!!

/

Oscar och Carl - Johan

Bilaga 4

Mall för bedömning av arbetsplaner

- Språket (Är det läsbart av icke insatta så som föräldrar och elever?)
- Finns betygskriterier?
- Uppdatering (Förlegat eller nyskrivet?)
- Koppling centralt – lokalt (Hur stark är kopplingen och hur mycket märks det?)
- Design (Sidantal och utförlighet)
- Simning, Friluftsliv, Bollspel, Dans och Rytmik samt Livräddning och HLR
(Nämns dessa och hur mycket?)

Bilaga 5

Svarsgruppering

Socialt / Inställning

3 samarbete, 7 engagemang, 4 kamratskap, 21 involvering av kamrat, 35 peppa kamraterna, 43 samarbetsvillig 52 respektera andra, 82 bra förståelse för andra, 83 lagkamrat, 107 göra andra bättre, 100 inte mobba andra, 139 laganda, 13 arbeta för ett bra socialt klimat, 14 koncentration och uppmärksamhet, 16 ledarskap, 17 disciplin (lyssna och seriös), 20 inställning/vilja, 24 seriös, 28 kul att träna, 30 målmedveten, 31 anstränga sig och satsa, 33 psykiskt duktig, 34 positiv, 44 skötsam, 47 ambitiös, 51 att våga försöka, 54 följa regler, 60 lyssna, 64 vara intresserad, 65 lekfull (vilja delta), 69 kreativ, 71 försöka klara allt, även det man inte gillar, 75 ha bra/trevlig personlighet/attityd, 79 ta till sig instruktioner, 89 ödmjuk, 90 rättvis, 92 fair play, 93 uppförande, 95 fokus, 98 ta initiativ, 105 ha kul, 106 utvecklas, 108 hjälpa till, 109, förståelse, 110 glatt humör, 112 arbetsvilja, 113 inget ojuste, 114 fokuserad, 115 ge och visa mkt av sig själv, 118 ihärdig, 124 snäll/schysst, 126 intresserad, 128 fantasifull, 130 fjäsk, 132 ansvar, 134 lugn, 137 inte ego, 140 hjälpsam, 144 entusiasm, 145 tålamod, 146 tillit, 147 att synas, 149 energikälla, 11 göra sitt bästa, 50 passa, 45 att vara ombytt, 125 skor, 61 vara delaktig, 67 komma på lektionen, 94 medverka, 129 i tid på lektioner, 22 närvaro, 59 delta aktivt, 6 deltagande, 36 plocka undan/städa.

Prestation / Fysik

1 kondition, 2 styrka, 8 aktiv, 12 orkar mkt, 18 bollsinne, 19 sportig, 23 koordination, 27 träna utanför skolan, 32 fysiskt duktig, 38 duktig, 39 jobba på lektionen, 40 prestation, 42 bra/god fysik, 48 orka hel lektion, 49 ge allt, 53 rytm/taktkänsla, 55 ta i, 57 ha god hälsa, 58 leverera, 63 smidig, 62 mångsidig, 68 bra resultat i tränings och tävlingsmoment, 70 ork, 76 skollopp, 81 kunna utföra alla aktiviteter, 84 korrekta övningar, 87 snabbhet, 88 energisk, 91 visa vad man kan, 99 orka jogga/springa, 102 talang, 104 kroppskontroll, 111 balans, 116 atletisk, 117 duktig, 119 vältränad, 120 rörlig, 121 jobba hårt, 133 lokalsinne, 136 hälsa, 141 göra allt, 142

motorik, 143 uthållighet, 9 orientering, 97 skicklighet, 10 dans, 15 simning, 56 dans och koordination, 78 friidrott, 135 gymnastik.

Teori / kunskaper

25 kunskap om kroppen, 26 kostlära, 29 hur arbeta och äta för god hälsa, 37 livräddning/HLR, 41 skriva bra på uppsatserna/inlämningar, 46 hålla lektion, 66 ämneskunskaper, 73 organisera, 74 kartkunskap i orientering, 77 grupparbete, 80 för MVG visa kunskaper vid flera tillfällen, 85 träningslära, 96 kunskap, 103 erfarenhet, 123 förståelse för spel, 127 visa kunskaper, 131 koll på betygskriterier, 148 kunna regler,

Övrigt

122 ostbåge, 138 snygg, 72 minne, 101 kontrollera.

Svar saknas